

Ўзбекистан Республикасы Илимлер Академиясы
Қарақалпақстан бөлиминин

ХАБАРШЫСЫ

Журнал 1960-жылдан баслап шығып атыр

Ўзбекистон Республикаси Фанлар Академияси
Қорақалпоғистон бўлимининг

АХБОРОТНОМАСИ

Журнал 1960 йилдан нашр қилинмоқда

ВЕСТНИК

Қарақалпақского отделения
Академии наук Республики Узбекистан
Журнал издается с 1960 года

№ 4
(281)

Нукус-2025

рассматривается наука фикх, а также обсуждается ханафитский мазхаб, крупнейшая школа в этой области. В основной части приводятся сведения о номерах хранения рукописей изучаемого произведения, письменных надписях, размерах, содержании и значении печатей в рукописях. Источником, изучаемым в статье, является обзор «Шарх мушкилат аль-Кудурий», написанный Бадруддином Кардари на труд Имама Кудури «Мухтасар аль-Кудурий». Рукописи этого труда достаточно хорошо сохранились для их полного изучения, а письменные надписи также считаются лёгкими и понятными. Несмотря на это, произведение остается малоизученным. Что касается каракалпакского или узбекского языка, то специальных исследований о произведении пока не проводилось.

Manuscripts of the work “Sharh Mushkilat al-Quduri” by Badruddin Muhammad Kerderi and their codicological analysis

Nizamatdinov Y.K.

Karakalpak Research Institute of Humanitarian of the Karakalpak Branch of the Academy of Sciences of the Republic of Uzbekistan, Nukus

The article focuses on the codicological analysis of five manuscripts of “Sharh mushkilat al-Quduri”. The introduction of the article discusses the science of fiqh, as well as the Hanafi school, which is the largest school in this field. The main part provides information on the storage numbers of the manuscripts of the studied work, the written inscriptions, the size, content, and significance of the seals in the manuscripts. The source studied in the article is Badruddin Kardari's review of “Sharh mushkilat al-Quduri” written on Imam Quduri's work “Mukhtasar al-Quduri”. The manuscripts of this work are well preserved for their complete study, and the written inscriptions are also considered easy and understandable. Despite this, the work remains poorly studied. As for the Karakalpak or Uzbek language, no special research has yet been conducted on the work.

ҚАРАҚАЛПАҚСТАНДА МИЛЛИЙ МӘДЕНИЙ ОРАЙЛАР ИСКЕРЛИГИ ХӘМ ОНЫҢ МИЛЛЕТЛЕР АРАЛЫҚ ТАТЫҰЛЫҚ ҚАТНАСЛАРЫНДАҒЫ ОРНЫ (Қарақалпақстан Республикасы Түркмен миллий мәдений орайы искерлиги мысалында)

Муратбаева А.Б.

*Өзбекстан Республикасы Илимлер академиясы Қарақалпақстан бөлими
Қарақалпақ гуманитар илимлер илим изертлеу институты, Нөкис қаласы*

Өзбекстан Республикасы көп миллетли мәмлекет болып, оның негизи әсирлер бойы қәлиплескен мәдений қарым-қатнастар хәм өз-ара бирге ислесиу дәстүрлерин өз ишине алады. Халқымызға тән болған кеңпейиллик нәтийжесинде миллетлер арасында аўызбиршилик хәм дослық қатнасықлары қәлиплескен. Президентимиз Ш.М. Мирзиёев билдиргениндәй, «Бизин әйемги хәм әдиўли жеримизде көп әсирлер даўамында түрли миллет хәм елат, мәденият хәм дин ўәкиллери тыныш-татыў жасап келген. Миймандослық, жақсылық, қайырқомлық хәм шын мәнистеги кеңпейиллик бизин халқымызға хәрдайым тән болған хәм оның менталитети тийкарын курайды» [1].

Қарақалпақстанда 100 миңнан аслам түркмен миллети ўәкиллери жасайды. Олар да барлық жерлеслеримиз қатары ўатан гүллениўи, ел-журт пәраўанлығы жолында нәтийжели мийнет қылып атыр. Республикамызда жасаўшы түркмен миллети ўәкиллериниң миллий қәдириятларын, тарийхы хәм мәдениятын сақлаў хәмде раўажландырыў мақсетинде Қарақалпақстан Республикасы Түркмен миллий мәдений орайы шөлкемлестирилди. Орай Қарақалпақстан Республикасы Әдиллик Министрлиги тәрәпинен 2000-жыл 17-январь күни 32-санлы номер менен дизимге алынған.

Түркмен миллий мәдений орайы өз жумысын баслаған дәслепки дәўирлерде

орайды Бекполат Султанов басқарған болса, бүгинги күнде Режеп Аvezов басқарып келмекте. Түркмен миллий мәдений орайының районларда бөлимлери искерлик көрсетип, хәзирги ўақытта Хожели районы бөлиминде О.Сарыбаев, Елликқала районы бөлиминде М.Мередов, Беруний районы бөлиминде Г.Бабажанов хәм Әмиўдәрья районы бөлиминде А.Джепбаровлар басшылық етпекте.

Қарақалпақстан Республикасы Түркмен миллий мәдений орайының Төрткүл қаласында жайласқанлығы жәмийетшиликте көплеген сораўларды келтирип шығарған еди. Бул мәселеде орай алдыңғы баслығы М.Тағанмурадов тийкарғы себеп сыпатында Төрткүл аймағында түркмен диаспорасының көпшилик ўәкиллери жасайтуғынлығы, сондай-ақ, Өзбекстандағы түркмен мектеплериниң үштен бир бөлегиниң Төрткүлде жайласқанлығын тийкар етип көрсеткен еди.

Түркмен миллий орайының тийкарғы мақсет хәм ўазыйпалары түркмен халқының тарийхый миллий мәдениятын үйрениў хәм раўажландырыў, миллетлер аралық дослықты бекемлеў, жасларды патриотлық хәм жоқары руўхыйлық сезимлеринде тәрбиялаў есапланады. Сонлықтан орай жанында түркмен мәдениятын сақлаў хәм раўажландырыў ушын «Арзыў» халық ансамбли дүзилген. Бул ансамбль концерт бағдарламалары менен республикамыздың мәдений турмысында жедел қат-

насты. Усы жерде айтып өтүймиз орынлы, 2002-жылы Төрткүл району «Арзыў» түркмен миллий қосық хэм ойын ансамблинің ис тәжрийбеси өз алдына топографиялық усылда баспадан шығарылды. Сондай-ақ, Қарақалпақстан Республикасы мәдениет ислери Министрлигинің 1994-жыл 16-сентябрь күнги «Халық хәўескерлик жәмәәти атағын беріў ҳаққында» ғы №84 буйрығына муўапық «Арзыў» миллий түркмен жәмәәтине халық хәўескерлер жәмәәти атағы берилди.

Буннан тысқары, мәмлекетимиз ғәрезизлигинің дәслепки дәўирлеринде миллий мәдениатымызды қайта тиклеў бағдарында хәр түрли қосықлар таңлаўлары турақлы шөлкәместирилди хәм жылдан-жылға халық арасында кең тарқалды. Мәселен, 2000-жылы республика жас қосықшыларының таңлаўында 24 эстрада топарлары, 80 ге шамалас қосықшылар қатнасты. Таңлаў жуўмақлары бойынша сыйлықлы орынлар Төрткүл районуның түркмен миллий ансамблине де несип етти.

Түркмен миллий мәдениет орайы искерлигинің тийқарғы бағдарларынан бири мәмлекетимизде тәлим түркмен тиллеринде алып барылыўшы мектеплерди сабақлықлар хәм маман қәнийгелер менен тәмийинлеў есапланады. Қарақалпақстанда 41 мектепте түркмен тилинде улыўма билим берилип атырған болса, оларда 1500 ден артық жоқары маман оқытыўшылар 15 миңнан аслам оқыўшыға билим хәм тәрбия берип келмекте. Әсиресе, Төрткүл, Беруний, Елликқала, Амударья, Хожели хәм Шоманай районларындағы улыўма билим беріў мектеплеринде 8 миңнан аслам оқыўшы түркмен тилинде оқып атыр. Бул мектеплерди маман қәнийгелер менен тәмийинлеўде Ажинияз атындағы Нәкис мәмлекетлик педагогикалық институты хәм Бердақ атындағы Қарақалпақ мәмлекет университетинің орны үлкен есапланады.

Қарақалпақстан Республикасы Түркмен миллий мәдениет орайы тәрәпинен 2001-жылдан баслап түркмен тилинде «Мекан» газетасы шығарыла басланды. Түркмен тилинде өз алдына газета шығарылмасынан алдын Төрткүл районлық «Дўстлик байроғи» газетасының бир бетинде усы тилде материаллар шығарылған. Бул ҳаққында «Мекан» газетасының редакторы А.Абаев еске түсириўинде былай айтып өткен еди: «Елимизде 1987-жылы Түркменстан Республикасының мәдениет күлери өткерилип, Төрткүл қаласына бир топар көркем өнер ғайраткерлери, жазыўшы шайырлар, илимпазлардан ибарат «Гулчад» топары келди. Олар мәмлекетимизде жасаўшы түркмен миллети ўәкиллеринің қәдириятларын, салт-дәстүрлерин жоғалтпай сақлағанына хайран қалды. Сонлықтан сол ўақыттағы район

басшысы Ғ.Хаджиев басламасы менен районлық «Дослық байрағы» газетасының бир бети «Арзыў» атамасында түркмен тилинде шыға баслады» [2]. Төрткүл району тәрәпинен 1932-жылдан баслап «Дўстлик байроғи» газетасы өзбек тилинде шығарыла баслаған. Ал, 1990-жылдан баслап газетаның бир бетинде түркмен тилинде «Достлук байдагы» атамасында материаллар берилген.

Түркмен тилинде газета шығарыў процессинде дәслепки дәўирлерде қыйыншылықлар болды. Бул қыйыншылықлар бир тәрәптен түркмен тилиндеги материаллардың азлығы менен байланыслы болып, газетада бул жағдай бойынша «Деслапқы сынанышықлары енил-елпай дәлдигини белләсимиз гелйәр. Оқыжыларымыздан О.Курбанбаев, Т.Сапаров, Базар Гурбан ялы дәрәдиджилер илкинжи болуп көмеге гелдилер. Олар езлеринің мақаладыр-гошгулары билен гатнашып сахыпаның ызгидерли чықарылмағына улы гошант гошярлар» [3] – делинген. Ал, екінши тәрәптен баспахананың ески әсбап-үскенелери себепли қыйыншылықлар пайда болды. Бул ҳаққында газетаның 1991-жылғы 79-санында ««Достлук байдагы» газети өзбек хем де хепдеде бир гезек түркмен диллеринде чықарылар. Деслапқы йылда кәбир йүзе чықан кынчылықлар себәпли түркмен дилиндәки санларда узлем-сапламлығы әл гоюлды. Шу вағта чен ли кене, ишден чықан ли нотип харп йығнайжы машыныны уланыпдык» [4] – делинген.

Редакция жәмәәти газетаның турақлы шығыўын тәмийинлеў мақсетинде газета оқыўшыларынан жәрдем сорап та мүрәжаәт еткен. Буны биз газетадағы редакциядан рубрикасы арқалы берилген материаллардан көриўимизге болады. «Биз дәрәдиджилек билен мешгулланын оқыжыларымыза миннетдарлық билдирмек билен бирликде, олара шейле йузеленесимиз гелйәр: Сиз диңе гошгы дузмек билен чәкленмәни, өзинизи гысга хекаялар, гызыклы вақалар барада мақалалар язмақдада сынап гөрүң. Газетимизде галапын дурли темалардәки мақалалара гиң орун берилйәр. Иш ериниздәки, окув орунларындақы, дурмушдәки устунликлер, чезгудини тапмаян меселелер барада язсаңыз хошал болардык» [5] – делинеди. Бундай қыйыншылықлар, әлбетте, газетаның искерлигин тоқтата алмады.

Базар экономикасы шәрәатында қағаз хәм хызмет түрлеринің қымбатлаўы нәтийжесинде газетаға жазылыўлар саны пәсейип кетти. Бул жағдай «Дўстлик байроғи» газетасында да ушырасты. Бул жағдайдан шығыў ушын газета бетлери арқалы жазылыўға шақырыўшы материллар кеңирек берилди. Атап айтқанда, газета санларында «сиз өз яқын сөхбетдешиниз «Достлук байдагы» газетине язылдыңызмы? Эгер өңүмиздәки йылда хер бир тәзелиги,

тәсин хабарлары эне дилиңизде омамак ислесеңиз язылмага ховлугың! Базар ыктысадыетине гечилйәк дөвүрде газетимизиң абуна нырхының артдырылмагы белки кәбир адамлара кынчылык дөрөдер. Эмма, кепчулик угурлардакы ишгәрлерин, педагог ве врачларың айлык зәхмет хақының артдырылмагы, 1991 йылдан башлап пагта, пиле хем-де башга оба хожалык өнүмлериниң сатылыш нырхларының ёкарландырылышыны хасаба алсак, район зәхметкешлериниң өзлериниң сөйгүли «Достлук байдагы» газетине язылмагы агыр дүшмез» – делинеди [6]. Соның менен бирге, түркмен тилиндеги «Достлук байдагы»н қоллап-қууатлау мақсетинде Әмиўдәрья районынан да газетаға жазылушылар болды. Бул хақында газетада «Өңүмиздәки йылда гоңшы Эллигала районында яшаян өзбек түркмен ве башга халқлар хем «Достлук байдагы»на язылмага ислег билдирипдирлер. Биз олары голдап, ислеглерини канагатландыраарыс» – делинеди.

«Достлук байдагы» газетасы искерлиги районлық хәкимият хәм елимиздеги түркмен диаспорасының қоллап-қууатлауы нәтийжесинде айына бир мәрте шығыу орнына хәптеде бир мәрте шығарыла баслады. Газетада «Сөйгүли сахыпаңыз шу гунден башлаб хепдеде бир гезек чап эдилйәр. Сахыпаның ызгидерли, тәсинликлере бай чыкып дурмагы учин сизден алада эдерсиниз диен тамамыз бар. Оба дурмушыннан, уйтгедип гурмага пәсгел берйән кемчиликлер барада, чөзгүдини тапмаян проблемалар хақында язмагы унутман!» [7] – делинген.

«Достлук байдагы»ның хәптеде бир мәрте шығыуына жаңа полиграфиялық эсбаплар сатып алыныуы да себеп болды. «Редакцияның ве чапхананың тагаллары билен тәзеден харп йыгнаян линотип машыны сатын алынды. 1992 йылда газете бир нәче тәзеликлер гиризилер. Юрдумызың, еримизиң тарыхы хақында, дөп-дессурларымыз, проблемалар, вакалар, халқы толгундырян меселелер барада очерклер, макалалар, фельетонлар газетден ер алар. Эдебият сахыпасы хер айда окыжыларымызың гошгулары, хекаядыр, юморескалары билен байлашдырылар» [8] – деп газета окыушыларынан газетаны қоллап-қууатлауда жәрдем сорады.

Газетада ауыл хожалығы, яғный дийқаншылық хәм шаруашылық пенен байланыслы макалалар көбирек берилген. Атап айтқанда, «Чарвачылық зарпчы фронтдыр» рубрикасы менен «Гоюнларың баш саныны артдырмалы», «Артыкмажы билен», «Малдарлар жая гарашяр» сыяқлы макалалары ушрасатуғын болса, ал, дийқаншылық бойынша «Пагтачының еңши», «Ишеңнири ил танар», «Тәзе хасылың дуйби тутуляр», «Гүзиң гимматы», «Дайхан аладаланяр», «Пагта машынларда йыгылар», «Пагтачылара ене-де

бир мумкинчилик» макалалары ушырасады [9].

«Достлук байдагы» газетасында түркмен халқының тарийхы хәм мәдениаты хақында да макалалар берилди. Олардың арасында «Ата түркменлериниң гелип чыкышы хақында», ««Жөхун – Гулзар» дессаны барада сөз», «Ахлак тербиеси нәхили болмалы?», «Үч саны», «Тойлар хақында ойлар» [10] сыяқлы макалалар ушырасады. Соның менен бирге, елимизде түркмен тили сабақлықлары менен ислесиу методлары бойынша «Түркмен дилини ве әдебияты окатмак барада», «Педагоглар маслахаты», «Тербие ве тербиелемек» макалалары берилген [11]. Бул макалалар арқалы түркмен тилинен сабақ берйүши педагоглар арасында методлар алмасуы хәм сабақлықлар ислеп шығыуда пикирлесийлер жүз берди.

Сондай-ақ, елимизде халықлардың өз ара ауызбиршиликли хәм татыу жасап атырғанлығын сәўлелендирийүши макалалар да орын алған. Атап айтқанда, Төрткүл районының Келтеминар аймағында ауызбиршиликли жасап атырған халықлар хақында: «Келтеминар обасында 5897 саны түркмен, өзбек, гарагалпак, уйгур, рус, татар миллетлериниң векиллери бир агзыбир машгала болуп яшаярлар. Обада интернационал машгалаларың бирнәче бар. Муңа мысал эдип, врач Нуры Какабаевиң машгаласыны геркезлек болар. Нуры түркмен йигиди, аялы Азада болса уйгур гызы. Оларың улы огуллары Юнус врач, кичи огуллары Фуркат болса мугаллым. Мундан башга-да, пенсионер Мәммет ага Нурыевиң абрайлы машгаласыны геркезлек болар. Мәммет ага түркмен, аялы Зөхре дайза болса өзбек. Мәммет агадыр Зөхре дайзаның тербиелән огул-гызларының әхлиси окувлы-билимли» [12] – деп келтирилген.

Сондай-ақ, Түркменстан менен әдебий байланыслар мәслеси де «Достлук байдагы» бетлеринен орын алды. Газетада «Доганларымызың дөредижилигинден» рубрикасы арқалы Ашгабатлы Огулгерек Гуллаеваның «Көне бина» поемасы, Ашхабатлы Мырат Кушаевтың «Сөйги лирикасы» [13] сыяқлы дөретпелери берилди.

Төрткүл районының газетасында «Достлук байдагы» бетлери 1990-жылдан 2001-жылға шекемги аралықта шыққан болып, айырым дәуирлерде тоқтап қалған. Атап айтқанда, газетаның 1996-жылғы 6-санында ««Достлук байдагы» газетиниң түркмен дилиндеки сахыпасы кәбир себәплере гөре гешен йылың сонкы айларында чықарылмады. Оның учин биз сизден өтүнч сорамак билен сахыпаның индиден бейләк үзлүксиз берилип барылжакдығыны мәлим эдиәрис» [14] – делинген. Ал, газетаның 2000-жылғы 1-санында «Дөртгүл этрап хәкиминиң йөрүте

қарары билен «Достлук байдагы» газетасында бирнәче йылдан бәри кәбир себәплере горә чықарылмагы ятырылан түркмен дилиндеки сахыпа гайтадан иш башлады. Өзбегистан Республикасы Олий Межлисиниң 2-нжи чагырылыш 1-сессиясында Президентимиз Ыслам Керимовъң: «Өзбегистанда яшаян әхли миллетлерың дили, медениети, дәр-дессурларыны өсдүрмәге көмек бермек, олара дәредилип берлен мумкинчилик ве ягдайлары енеде гиңелтмек аркалы юрдумызда қарар тапан миллетлерара достлук ве берқарарлығы сақламақ хем-де оны гөзүң гөрежи ялы горамақ хер биримизиң муқаддес боржымыздыр» диен сөзлеринден угур алып, әтрабымызда яшаян түркменлерин дурмушыны, оларың гарахсыз ватанымызың пажарлап өсмеги угрунда чекйән зәхметлерини вәсп әтмек, түркмен дилинде дәредижилик әдйән талантлы адамларың дәредижиликлерини халқ кепчулигине гиңден пропагандирлемек сахыпаның еңүне гоян мақсадыдыр» [15] – деп түркмен тилиндеги газета бетиниң даўамлы шығыўын қоллап-қуўатлаған.

Қарақалпақстан Республикасында түркмен тилинде өз алдына газета 2001-жылдың 1-январынан «Сәлем, жаңа әсир» рубрикасы менен шыға бәслаған. Дәслепки ўақытларда газета «Айдын ёл» атамасы менен, 2004-жылдан бәслап болса «Мекан» атамасында жарық көрген. Газета искерлиги Қарақалпақстан Республикасы Түркмен миллий мәдений орайы нызамында да көрсетилген. «Өз алдына қойылған мақсетлерге ерисиў ушын «Орай» түркмен тилиндеги газета, журнал хәм китаплар басып шығарыўы мүмкин» [16].

Газета искерлигинде миллетлер аралық татыўлықты үгит-нәсиятлаўға айрықша итибар берилген. «Юрдумызда парахатчылық, асудалық, берқарарлығы пугталандырмақ, хүшгәрлиги, сересаплылығы йитирмезден херекет әтмели. Әсасысы болса юрдумызда миллетлерара ағыбырлиги сақламаға өз гошандығымызы гошмалы» [17], сондай-ақ, «Ватаны сөймек иймандандыр. Бу сөз хеммәмиз учин әзиз ве муқаддес. Ватан, илқинжи, бу – биз доглуып өсен ер, гөзел, гелжеги бейик дөвлетимиздир. Бизин Ватанымыз әхли миллетлер азат ве дең хуқуқлы болан адалатлы дөвлетдир» [18] сыяқлы материаллар берилди.

Түркмен миллий үрп-әдет дәстүрлерин сақлаў хәм раўажландырыў исине газета айрықша үлес қоспақта. «Түркмен рухыети» бөлимінде Түркмен шай-сеплери яғный хаял-қызлардың той хәм байрамларда тағатуғын миллий зергерлик буйымлары хәққында мағлыўматлар берилди. «Уссат сенетчилеримизиң суннуләп ясан ажайып әселериниң ичинде гыз-гелинлериниң дақыннан

шай-сеплери дүрли-дүрлиги билен тапвутланыпдыр. Олар кумушден ясалан, йүзүге алтын чайылан билезикдир. Көкенли йүзүклер, гулага дақылян халқадыр монжуқлар, гыз тахяларына дақылян гупбалар, гулякалар, апбасылар, чапраз-чаңналар, букавлар, хейкеллер, тумарлар маңлайлықлар... дагданлардыр» – делинеди [19].

Мәмлекетимиздиң Түркменстан Республикасы менен алып барып атырған сыртқы сиясаты, еки мәмлекет Президентлериниң ушрасыўлары, еки ел арасында қабыл етилген хуҷжетлер бойынша газетада кең түрде мағлыўматлар берилип келинбекте. Атап айтқанда, 2021-жылы 4-5-октябрь күнлери Түркменстан Президенти Гурбангулы Бердимухамедов хызмет сапары менен мәмлекетимизге келип, бул газетада «Бу ёқары дережедәки душушыға Республикамыздақы Түркмен диаспорасы векиллери шол санда, Гарагалпагыстандан хем векиллеримизиң гатнашмагы юрдумызда алнып барылян Милли идеяның мивесидир» [20] – деп еки ел арасындағы тарийхый дослық қатнасларының беккемлеўге үлес қосты.

Елимизде кеңпейиллик орталығын беккемлеў, миллий мәдениетлар, үрп-әдет хәм дәстүрлердиң өзине тәнлигин сақлаў хәм раўажландырыў, жасларымызды ана-Ұатанға сүйиспеншилик, ғәрәзсизлик идеяларына садықлық руўхында тәрбиялаў жумысларына мүнәсип үлеси ушын «Мекан» газетасының редакторы Аразмухаммед Абаев «Дослық» ордени менен сыйлықланды. Сондай-ақ, түркмен тилиндеги газета бетлери аркалы миллетлер аралық дослық хәм татыўлықты Р.Авезов, Г.Белбегов, Д.Нуримова, Д.Аширов, Т.Байжанов, О.Гайлыева, М.Бердиев, Р.Қличовлар үгит-нәсиятлап келмекте.

Қарақалпақстан Республикасы Түркмен миллий мәдений орайы тарийхый ўатаны Түркменстан менен мәдений-гуманитарлық қатнасларды беккемлеў исине де айрықша итибар берди. Орай 2002-жылдан берли «Жәхән түркменлери» гуманитар ассоциациясының ағзасы есапланады. Бул ассоциацияның Ашхабад қаласында өткерилген III халық аралық фестивалында «Арзыў» ансамбли ағзалары С.Ғуйишмамбетов хәм К.Аннадурдиевлар қатнасты. Сондай-ақ, мәмлекетимизде «Өзбеккино» Миллий агентлиги хәм Түркменстанның мәмлекетимиздеги елшиханасы шериклигинде Өзбекстанда түркмен кино күнлери шөлкемлестирилди. Бул илаж даўамында түркмен кино усталарының «Состязание», «Сын», «Млечный путь», «Во сне и наяву», «На перепутьях судьбы» сыяқлы көркем фильмлери хәм «Туркменские ковры», «Сокол – моя птица», «Узор» сыяқлы түркмен халқының үрп-әдет хәм дәстүрлерин

көрсетиўши хўжетли фильмлери көрсетилди.

Мәмлекетимизде түркмен әдебиятының белгили ўәкиллери Мақтымқулы, Молланепес сыяқлы дөретиўшилердиң туўылған күни хәм юбелейлерин белгилеў миллий мәдений орай искерлигиниң әҳмийетли бағдарларынан бири есапланады. Мәмлекетимизде ҳәр жылы май айында Мақтымқулы юбелейи кең түрде белгиленип келинбекте. Әсиресе, түркмен хәм карақалпақ халықларының туўысқанлық қатнасларының бекемлениўине карақалпақ классик шайырлары дөретпелериниң түркмен тилине аўдарма ислениўи де тәсир етти. Атап айтқанда, Карақалпақ халқының классик шайыры Әжинияз Қосыбай улының қосықлары 1993-жыл 20 мың нусхада түркмен тилинде китап болып баспадан шықты. Сондай-ақ, жергиликли илимпаз Кәримбай Қурамаевтың «Мақтымқулы Карақалпақстанда» атамасындағы монографиясы Туркменистан Республикасы Илимлер академиясының «Илим» баспа үйинде «Мағтймулй Гарагалпағстанда» аты менен түркмен тилинде баспадан шықты.

Қарақалпақстан Республикасы Түркмен миллий мәдений орайы басламасы менен миллетлер аралық татыўлық хәм халықлар дослығын үгит-нәсиятлаўшы бир қатар ислажлар өткерилип келинбекте. Атап айтқанда, Бердақ атындағы Карақалпақ мәмлекетлик университетинде студент қызлар арасында «Миллий кийим – мақтанышымыз» атамасында көргизбе шөлкемлестирилди. Бул көргизбеде өзбек, карақалпақ хәм түркмен миллий липаслары көргизбеси шөлкемлестирилди. Сондай-ақ, мәмлекетимизде ҳәр жылы 16-ноябрь «Халық аралық толерантлық күни» деп белгиленип, усы сәнеге байланыслы Нөкис гарнизоны әскерий белиминде «Миллетлер аралық татыўлық хәм дослық – раўажланыў факторы» ураны астында илаж шөлкемлестирилди. Бул илажда түркмен халық

дәстанларынан үзиндилер, белгили шайыр Мақтымқулы дөретиўшилигинен үлгилер, хәм түркмен миллий аяқ ойыны әскерлер итибарына итибарына усынылды. Сондай-ақ, түркмен миллети ўәкилинен өнермент Е.Хузашева тәрәпинен таярланған қолда исленген гилемлер хәм зергерлик буйымлары көргизбелери шөлкемлестирилди.

Мәмлекетимизде миллетлер аралық қатнасықлар системасына итибар 2017-жылдан баслап күшейгенлиги миллий мәдений орайлар искерлигине де тәсир етти. Алдыңғы дәўирлерде миллий мәдений орайлар хәр бири өз алдына илажлар өткерип келген болса, соңғы ўақытларда орайлардың биргеликте хәрәкет етиўи хәм мәдений илажларды биргеликте шөлкемлестирив процесси жүз бермекте. Атап айтқанда, 2017-жыл 2-март күни Ажинияз атындағы Нөкис мәмлекетлик педагогикалық институтында өткерилген «Өзбекстан – улыўма үйимиз» атлы байрам илажы республикамызда искерлик етип турған миллий мәдений орайлардың биргеликте шөлкемлестирген илажларынан бири есапланады.

Жуўмақлап айтқанда, мәмлекетимизде миллетлер аралық татыўлық хәм кеңпейиллик орталығын бекемлеў мәселеси ең әҳмийетли мәселелерден бири есапланады. Бул исте мәмлекетимизде жасаўшы миллетлер хәм этник диаспоралардың миллий мәдений орайлары менен дослық жәмийетлери белсенди қатнасты. Сол қатары, Карақалпақстан Республикасы Түркмен миллий мәдений орайы да түркмен диаспорасы ўәкиллериниң руўхый-мәдений мүтәәжликлерин қанаатландырыў, ана тили, үрп-әдет хәм дәстүрлерин сақлаў және раўажландырыў бағдарында үлкен жумысларды әмелге асырды.

ӘДЕБИЯТЛАР

1. Өзбекстан Республикасы Президенти Ш.М. Мирзиёевтың Республикалық байналмилал мәдений орайы шөлкемлескениниң 25 жыллығына бағышланған ушырасыўда шығып сөйлеген сөзи. // Еркин Қарақалпақстан, 2016-жыл 26-январь, №13.
2. // Еркин Қарақалпақстан, 2017-жыл 23-февраль №24.
3. Дўстлик байроғи, 1990-йыл 8-декабрь №146, 147.
4. Дўтлик байроғи, 1991-йыл 2-октябрь №79.
5. Дўстлик байроғи, 1990-йыл 8-декабрь №146, 147.
6. Дўстлик байроғи, 13-сентябрь 1990-йыл, №110.
7. Дўстлик байроғи, 14 август 1990-йил, №97.
8. Дўстлик Байроғи, 1991-йыл 2 октябрь №79.
9. Ашыров Ж. Гоюнларың баш саныны артырмалы. // Дўстлик байроғи, 1990нжы йыл, 1нжи декабрь №143; Хожамурадов А. Артықмажы билен. // Дўстлик байроғи, 1990нжы

- йыл 8нжи декабрь №146, 147; Дўстлик байроғи, 5нжи ноябрь 1990 нжы йыл №136; Нурыева Н., Елдашева Р. Пахтачының еңши. // Дўстлик байроғи, 1990нжы йыл, 1нжи декабрь №143; Дўстлик байроғи, 1990нжы йыл, 1нжи декабрь №143; Дўстлик байроғи, 1990нжы йыл 8нжи декабрь №146, 147; Дўстлик байроғи, 1990нжы йыл 6 сентябрь №107; Дўстлик байроғи, 1990нжы йыл 6 сентябрь №107; Дўстлик байроғи, 1991 йыл 2 октябрь №79; Дўстлик байроғи, 1991нжи йыл 7нжи сентябрь №72.
10. Ашыров Ж. Ата туркменлериниң гелип чыкышы хакында. // Дўстлик байроғи, 1991-йыл 4-декабрь №97; Базаров Г. «Жөхун – Гулзар» дессаны барада сөз. // Дўстлик байроғи, 13-нжи сентябрь 1990 нжы йыл, №110; Худайназаров Т. Ахлак тербиеси нәхили болмалы? // Дўстлик байроғи, 1991-йыл 11-декабрь №99; Дўстлик

- байроғи, 9 феврал, 1996 йил, №6; Дўстлик байроғи, 9 феврал, 1996 йил, №6.
11. Язымов О. Туркмен дилини ве әдебияты окатмак барада. // Дўстлик байроғи, 1990нжи йыл 20нжи октябрь №126; Шыгыев А. Педагоглар маслахаты. // Дўстлик байроғи, 5нжи ноябрь 1990 нжи йыл №136; Дўстлик байроғи, 30нжи июнь, 1996 йил, №26.
 12. Назаров У. Эртирки гуне ынам. // Дўстлик байроғи, 1990-жыл 2-август №92.
 13. Гуллаева О. Көне бина. // Дўстлик байроғи, 15 нжи декабрь 1990 нжи йыл, №150; Кушаев М. Сөйги лирикасы. // Дўстлик байроғи, 28 нжи август 1991 нжи йыл №69.
 14. Дўстлик байроғи, 9 феврал, 1996 йил, №6.
 15. Дўстлик байроғи, 28 март, 2000 йыл. №1.
 16. Тоғанмуротов М., Шермухамедов П., Абаев А., Байрамтаганов А. Олис йўллар – нурли манзиллар. Манбалар, хотиралар, хикоялар, лавҳалар – Нукус: Қарақалпақстан, 2010 йил, 82-б.
 17. ГТМММ-ЫҢ 2017-2021-йыллар аралығындакы эдилен ишлер боюнча V конференцияда М.А.Таганмыратовың сөзлән сөзи // «Мекан», 2021-нжи йыл октябрь-ноябрь, №10-11.
 18. Ватана болан сөйги // «Мекан», 2020-нжи йил март-апрель, №3-4.
 19. Туркмен шай-сеплери //«Мекан», 2020-нжи йил март-апрель, №3-4.
 20. Өзбегистан-Түркменистан хызматдашлығынын әхли улгамлары ара алып маслахатлашылды// Мекан, 2021-нжи йыл октябрь-ноябрь, №10-11.
 21. «Тәзе Өзбегистанда эркин ве абадан яшайлың» идеясы эсасында миллетлерара достлук ве агзыбирлиги пугталандырмага гөнүқдирилен чәрелер ёкары дережеде болуп гечди // Мекан, 2021-нжи йыл октябрь-ноябрь, №10-11.

**Қорақалпоғистонда миллий маданий марказлар фаолияти ва унинг миллатлараро муносабатларидаги ўрни
(Қорақалпоғистон Республикаси Туркман миллий маданий маркази фаолияти мисолида)**

Муратбаева А.Б.

Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси Қорақалпоғистон бўлими Қорақалпоқ гуманитар фанлар илмий тадқиқот институти, Нукус

Мамлакатимизда яшовчи турли миллат ва элат вакилларининг тиллари, урф-одат ва анъаналарини сақлаш ҳамда ривожлантириш, уларнинг маънавий ҳамда маданий эҳтиёжларини қондириш мақсадида миллий маданий марказлар фаолият кўрсатиб келмоқда. Мақолада Қорақалпоғистон Республикаси Туркман миллий маданий маркази фаолияти ва унинг ўзига хос йўналишлари ўрганилган. Хусусан, ушбу миллий маданий марказ томонидан туркман тилида газета чиқариш билан боғлиқ масалалар таҳлил қилинган.

Деятельность национальных культурных центров в Каракалпакстане и их роль в межнациональных отношениях (на примере деятельности Туркменского национального культурного центра Республики Каракалпакстан)

Муратбаева А.Б.

Каракалпакский научно-исследовательский институт гуманитарных наук Каракалпакского отделения Академии наук Республики Узбекистан, Нукус

В целях сохранения и развития языков, обычаев и традиций представителей различных наций и народностей, проживающих в нашей стране, а также для удовлетворения их духовных и культурных потребностей в Республике Каракалпакстан действуют национальные культурные центры. В статье рассматривается деятельность Туркменского национального культурного центра Республики Каракалпакстан и его специфические направления. В частности, анализируются вопросы, связанные с изданием газеты на туркменском языке, осуществляемым данным национальным культурным центром.

**The activities of National cultural centers in Karakalpakstan and their role in interethnic relations
(on the example of the activities of the Turkmen National Cultural Center of the Republic of Karakalpakstan)**

Muratbaeva A.B.

Karakalpak Research Institute of Humanitarian of the Karakalpak Branch of the Academy of Sciences of the Republic of Uzbekistan, Nukus

National cultural centers operate to preserve and develop the languages, customs, and traditions of representatives of different nationalities and ethnic groups living in our country, and to meet their spiritual and cultural needs. The article examines the activities of the Turkmen National Cultural Center of the Republic of Karakalpakstan and its specific directions. In particular, issues related to the publication of a newspaper in the Turkmen language by this national cultural center were analyzed.